

Վիզուալացումը և խմբագրումը՝

Սերգեյ Մինասյանի

2. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=835335862120940&set=pcb.835335905454269>
3. <https://europedirect.nicecotedazur.org/en/ue-essentials/how-are-decisions-taken/>
- 4.2 https://www.eeas.europa.eu/delegations/uganda/erasmus-eu-delegation-hosts-webinar-ugandas-ministry-education_en
7. <https://europeannewsroom.com/the-path-to-eu-membership-where-do-the-candidate-countries-stand/>
9. <https://x.com/CharlesMichel/status/1846914752385003846/photo/1>
10. <https://europeanwesternbalkans.com/2022/07/19/eu-holds-first-intergovernmental-conferences-with-north-macedonia-and-albania/fybu5lixoerwc5/>
- 13.2 <https://eurasianet.org/georgia-recommended-for-eu-candidacy-but-with-conditions>
- 14.2 <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/european-parliament-eu-accession-negotiations-with-moldova-must-start-by-the-end-of-2023/>
21. <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/european-parliament-displays-eu-and-ukrainian-flags-in-support-of-ukraine/>
- 23.2 <https://www.unsdsn.org/our-work/topics/climate-and-energy/>
- 24.2 <https://education.ec.europa.eu/education-levels/vocational-education-and-training>
25. <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/beyond-eu-borders/working-arrangements/>
26. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=972826294420021&set=a.776657870703532&id=100050779791695>
27. <https://armenpress.am/en/article/1209031>

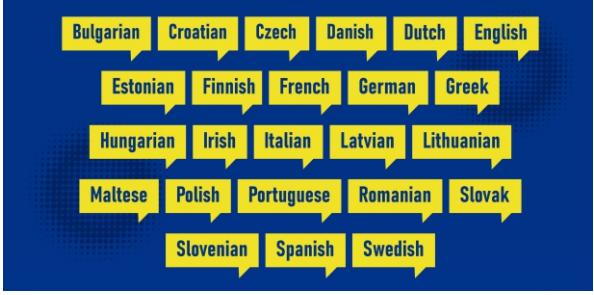

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՂԻՆ
ԴԵՊԻ
ԵՎՐԱՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

1. Եվրոպական Միության ըմբռնումը

Ի՞նչ է Եվրոպական Միությունը: Համատեղ ճանապարհորդություն

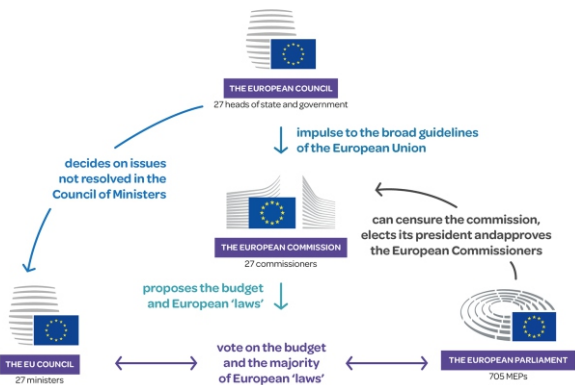
Եվրոպական Միությունը (ԵՄ) Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո սկսվեց պարզ, բայց հզոր գաղափարով, իրենց տնտեսությունները կապելով՝ եվրոպական ազգերը կարող էին անհնար դարձնել իրենց միջև պատերազմը: 1950-ականների վերջին Եվրոպան մտավ ավելի սերտ համագործակցության՝ նոր դարաշրջան՝ նշանավորելով եվրոպական ինտեգրման վաղ փուլերը, որոնք, ի վերջո, կհանգեցնեին այսօրվա Եվրոպական Միությանը: Ժամանակի ընթացքում այս համագործակցությունը վերածվեց այսօրվա 27 երկրների միության, որոնք միավորված են խաղաղության, ժողովրդավարության և բարգավաճման շրջանակներում: «Միասնական բազմազանության մեջ» կարգախոսը արտացոլում է ԵՄ-ի հիմնական սկզբունքը. ազգերը կարող են համատեղ աշխատել՝ միաժամանակ կենդանի պահելով իրենց սեփական լեզուն, ավանդույթները, ինքնությունն ու մշակույթը: Հակառակ տարածված քարոզչությանը, ԵՄ-ն չի ջնջում ինքնությունները, այլ պաշտպանում է դրանք այլ էթնիկ, կրոնական, լեզվական և մշակութային ինքնությունների ավելի լայն շրջանակում: Տեղական մշակույթները՝ իռլանդական գելականից մինչև լիտվական ֆոլկլոր, ակտիվորեն աջակցվում են «Ստեղծագործ Եվրոպա» և «Էրազմուս+» ծրագրերի միջոցով, որոնք ֆինանսավորում են մշակութային նախագծեր և փոխանակման ծրագրեր: Միության 27 անդամ երկրներում գործածվող 24 պաշտոնական լեզուներով քաղաքացիները կարող են օգտվել ԵՄ օրենքներից, տեղեկատվությունից և քննարկումներից իրենց մայրենի լեզվով, ինչը մշակութային, լեզվական և էթնիկ բազմազանության նկատմամբ հարգանքի խորհրդանիշ է: Տասնամյակների ընթացքում ԵՄ-ն ընդլայնվել է մի քանի «ընդլայնման փուլերի» միջոցով՝ ընդունելով Հարավային, Հյուսիսային և Արևելյան Եվրոպայի երկրներին: Յուրաքանչյուր նոր անդամ նոր տեսակետներ է բերել և ամրապնդել Միության ձայնը աշխարհում: Այսօր ԵՄ-ն ոչ միայն շուկա է, այլև արժեքների՝ մարդու իրավունքների, իրավունքի գերակայության և համերաշխության վրա կառուցված համայնք: Հայաստանի նման երկրների համար միասնության և ինքնիշխանության, բազմազանության և հավասարության, բարգավաճման և համերաշխության միջև այս հավասարակշռությունը հասկանալը կարևոր է ինտեգրման մասին խոսելուց առաջ (տես նաև 4-րդ գլուխը՝ քննադատության և թյուրըմբռնումների մասին):

1. Եվրոպական Միության ըմբռնումը

2. Ինչպես է գործում ԵՄ-ն. Հաստատություններ և համատեղ իշխանություն

ԵՄ կառուցվածքը արտացոլում է դրա առաջնորդող գաղափարը՝ համատեղ ինքնիշխանություն: Իշխանությունը ո՛չ լիովին կենտրոնական է, ո՛չ էլ զուտ ազգային. դրա փոխարեն այն բաշխված է քաղաքացիների, կառավարություններին և ամբողջ Եվրոպային ներկայացնող հաստատությունների միջև: Եվրոպական հանձնաժողովը առաջարկում և իրականացնում է ԵՄ օրենքները, ԵՄ խորհուրդը ներկայացնում է անդամ երկրների կառավարություններին, իսկ ԵՄ անդամ երկրների քաղաքացիների կողմից ուղղակիորեն ընտրված պատգամավորներից ձևավորված քաղաքացիների կողմից ուղղակիորեն ընտրված Եվրոպական խորհրդարանը քննարկում և փոփոխում է օրենսդրությունը: Միասին նրանք ապահովում են, որ որոշումները կայացվեն ինչպես ժողովրդավարական, այնպես էլ կոլեկտիվ եղանակով: ԵՄ խորհուրդը, որը կազմված է պետությունների և կառավարությունների ղեկավարներից, սահմանում է Միության ընդհանուր ուղղությունը. օրինակ՝ որոշելով, թե արդյոք նոր անդամներ կարող են միանալ (տե՛ս Բ մասը): Արդարադատության դատարանը ապահովում է, որ ԵՄ օրենքները հավասարապես կիրառվեն բոլոր անդամ պետություններում, մինչդեռ Եվրոպական կենտրոնական բանկը կառավարում է եվրոն և գների կայունությունը եվրագոտու 21 երկրների համար (2026 թվականի հունվարի 1-ին Բուլղարիան դարձավ եվրագոտու 21-րդ անդամը): ԵՄ բոլոր անդամները չէ, որ մասնակցում են քաղաքականության բոլոր ոլորտներին. սա է նշանակում ինտեգրում տարբեր խորությամբ: Որոշ երկրներ ծենգենյան գոտու մաս են կազմում, որտեղ քաղաքացիները կարող են ազատորեն ճանապարհորդել առանց անձնագրերի; մյուսները, ինչպես Դանիան, հրաժարվել են եվրագոտուց: Այս ճկունությունը թույլ է տալիս պետություններին համագործակցել իրենց սեփական տեմպերով: Պոտենցիալ թեկնածուներին, ինչպիսին է Հայաստանը, այս համակարգը ցույց է տալիս, որ ԵՄ-ին միանալը նշանակում է ոչ թե անկախությունից հրաժարվելը, այլ այն պատասխանատու կերպով կիսել սովորելը և օգտագործել կոլեկտիվ որոշումների արդյունավետ առավելությունները և համակցված ռեսուրսների բազմապատկիչ ազդեցությունը (տե՛ս ապագա սցենարների վերաբերյալ 5-րդ գլուխը):

2. Ինչպես է գործում ԵՄ-ն. Հաստատություններ և համատեղ իշխանություն

3. ԵՄ-ն որպես հաջողության պատմություն և գլոբալ դերակատար

Պատմության մեջ քիչ նախագծեր են այնպիսի խորը վերափոխել մայրցամաքը, որքան Եվրամիությունը: Որպես Եվրոպական ածխի և պողպատի համայնք (ECSC) իր ստեղծման օրվանից այն դարձել է աշխարհի երկրորդ խոշորագույն տնտեսությունը և խաղաղ համագործակցության ու համակեցության մոդել: ԵՄ-ն 2012 թվականին արժանացել է Նոբելյան խաղաղության մրցանակի՝ ճանաչելով իր անդամների միջև ավելի քան 60 տարվա խաղաղությունն ու կայունությունը: Քաղաքացիների համար օգուտները շոշափելի են՝ սահմաններից դուրս սովորելու, աշխատելու և ապրելու ազատություն; պաշտպանություն սպառողների, շրջակա միջավայրի և տվյալների գաղտնիության օրենքների միջոցով, ինչպես նաև մուտք դեպի աշխարհի ամենաառաջադեմ առողջապահական և կրթական տարածքներից մեկը: Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի վերափոխումը ցույց է տալիս, թե ինչի կարող է հասնել ինտեգրումը: Երբ Բալթյան երկրները և Լեհաստանը միացան 2004 թվականին, նրանց տնտեսությունները կտրուկ աճեցին. օրինակ՝ Էստոնիայում մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն ավելի քան եռապատկվեց երկու տասնամյակի ընթացքում: ԵՄ ներդրումները արդիականացրին ճանապարհները, դպրոցները և թվային ենթակառուցվածքները: Իր սահմաններից դուրս ԵՄ-ն խթանում է խաղաղությունն ու կայունությունը իր հարևանության քաղաքականության միջոցով՝ աջակցելով ժողովրդավարական և տնտեսական բարեփոխումներին Վրաստանից մինչև Թունիս: Հայաստանի նման հարևաններին սա ցույց է տալիս, որ ԵՄ-ի հետ գործընկերությունը միայն անդամակցություն չէ, այլ երկարաժամկետ համատեղ առաջընթաց, ժողովրդի բարգավաճում, կայուն ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներ, տարածաշրջանային խաղաղության և սահմանային կայունության հստակ տեսլական և հեռանկարներ:

GDP Growth in New EU Member States After Accession

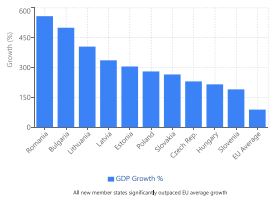
Economic transformation of countries that joined the EU in 2004

+558%
Romania's GDP growth (2004-2024)

~30%
Average income gain from EU membership

+88%
EU average growth (same period)

GDP Per Capita Growth (2004-2024)

All new member states significantly outpaced EU average growth

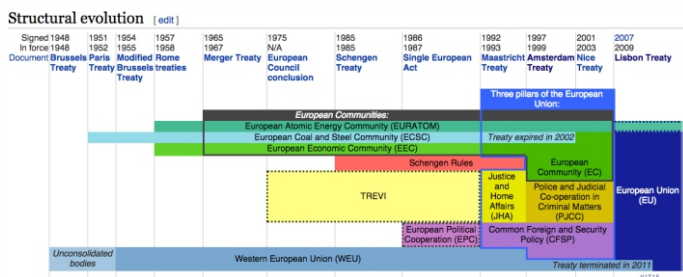
3. ԵՄ-ն որպես հաջողության պատմություն և գլոբալ դերակատար

4. Քննադատության... և թյուրըմբռնումների ըմբռնումը

Ոչ մի քաղաքական համակարգ կատարյալ չէ, և ԵՄ-ն ենթարկվում է իրական մարտահրավերների, բայց նաև հաճախակի սխալ պատկերացումների: Քննադատները հաճախ Եվրագոտու ճգնաժամը կամ բարդ որոշումների կայացումը որպես թույլ կողմեր են նշում: Իրոք, 27 բազմազան տնտեսությունների և տեսակետների հավասարակշռումը հեշտ չէ:

Այնուամենայնիվ, այս ճգնաժամերը նաև ցույց տվեցին ԵՄ-ի դիմացկունությունը. ֆինանսական բարեփոխումներից մինչև համավարակի հետևանքների հաղթահարման համատեղ միջոցներ, Միությունը բազմիցս հարմարվել և ամրապնդել է իր համագործակցությունը: Երբեմն ԵՄ-ն մեղադրվում է իր լիազորություններից դուրս գտնվող հարցերի համար, օրինակ՝ ազգային կառավարությունները, այլ ոչ թե ԵՄ-ն, վերահսկում են առողջապահական համակարգերը կամ դպրոցական ուսումնական ծրագրերը: Պոպուլիստական շարժումները երբեմն շահագործում են այս շփոթությունը՝ «Բոյոսելը» ներկայացնելով որպես արտաքին ուժ:

Իրականում ԵՄ-ն գործում է միայն այնտեղ, որտեղ անդամները համաձայնել են համագործակցել, օրինակ՝ առևտրի, շրջակա միջավայրի կամ մրցակցային կանոնների շուրջ: Կառուցողական քննադատությունը կարևոր է. քաղաքացիները քննարկում են, թե ինչպես դարձնել ինստիտուտները ավելի թափանցիկ, ինչպես հավասարակշռել Յուսիս-Յարավ և Արևելք-Արևմուտք շահերը կամ ինչպես արդարացիորեն կարգավորել միգրացիան: Սրանք շարունակական քննարկումներ են՝ կենդանի ժողովրդավարության նշաններ, այլ ոչ թե քայքայման: Ավելի սերտ կապերի մասին մտածող երկրների համար, ինչպիսին է Յայաստանը, կարևոր է տեսնել երկու կողմերն էլ՝ ԵՄ-ի ինքնակատարելագործման կարողությունը և առասպելներն ու միտումնավոր ստեղծված կարծրատիպերն ու տեղեկատվական պատմությունները, որոնք ստվեր են գցում նրա կերպարի վրա (տես նաև Կլաստեր 1. Հիմունքներ):

4. Քննադատության... և թյուրըմբռնումների ըմբռնումը

5. ԵՄ-ն 2040 թվականին. ընդլայնում, խորացում և գլոբալ մարտահրավերներ

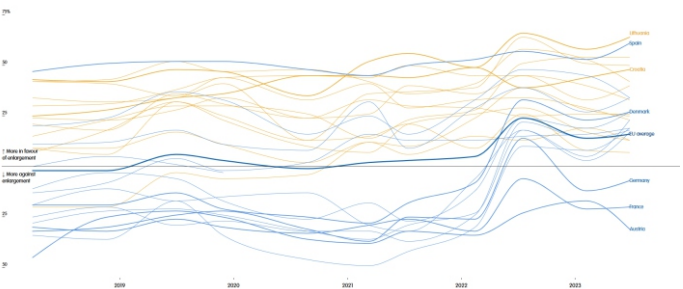
Առաջ նայելով ԵՄ-ն կանգնած է երկու հիմնական հարցի առջև՝ պե՞տք է այն մեծանա, թե՞ խորանա: Ընդլայնման և խորացման բանավեճը որոշում է ԵՄ-ի ապագան: Մի կողմից, Արևմտյան Բալկանների, Արևելյան Եվրոպայի և Հարավային Կովկասի թեկնածու երկրները, Ներառյալ Ուկրաինան, Մոլդովան, Վրաստանը և հնարավոր է՝ նաև Հայաստանը, անդամակցությունը դիտարկում են որպես անվտանգության, կայունության և բարգավաճման ուղի: Մյուս կողմից, գործող անդամները պետք է վստահ լինեն, որ հաստատություններն ու բյուջեները կմնան արդյունավետ՝ Միության ընդլայնմանը զուգընթաց: Բարեփոխումների վերաբերյալ քննարկումներն արդեն ընթացքի մեջ են. ավելի ճկուն ԵՄ-ն կարող է թույլ տալ անդամներին ինտեգրվել տարբեր արագությամբ, ինչպես եվրոյի կամ Շենգենյան գոտիների դեպքում (տե՛ս գլուխ 2): Միևնույն ժամանակ, գլոբալ փոփոխությունները պահանջում են միասնություն: ԱՄՆ-ն վերակարգավորում է իր արտաքին քաղաքականությունը և անվտանգության ներգրավվածությունը եվրոպական մայրցամաքում, մինչդեռ Ռուսաստանի ագրեսիան Ուկրաինայում և Չինաստանի գլոբալ տնտեսական ազդեցությունը փորձություն դարձան Եվրոպայի դիմադրողականության համար: ԵՄ ապագա քաղաքականությունը, հավանաբար, կկենտրոնանա պաշտպանական համագործակցության, էներգետիկ անկախության և տեխնոլոգիական նորարարությունների վրա: Հայաստանի նման հարևանների համար այս էվոլյուցիան նշանակում է, որ ԵՄ-ի հետ հետագա ինտեգրումը կարող է անվտանգության և արդիականացման օգուտներ բերել լիիրավ

անդամակցությունից շատ առաջ: Տարածաշրջանային անվտանգության և Հարավային Կովկասում կայուն

խաղաղություն հաստատելու հեռանկարների համատեքստում, Հայաստանն արդեն զգալիորեն օգտվում է հարևան Ադրբեյջանի հետ սահմաններին կայունություն և կանխատեսելիություն ապահովելու հարցում Եվրոպայի անմիջական ներգրավվածությունից՝ 2023 թվականին Հայաստանում ԵՄ քաղաքացիական չզինված դիտորդական առաքելության՝ Եվրոպական Միության առաքելության (EUMA) տեղակայումից հետո: Անկախ Միության ապագա ձևից, դրա նպատակը մնում է անփոփոխ՝ պաշտպանել խաղաղությունը, անվտանգությունը, կայունությունը, բարգավաճումը, իրավունքի գերակայությունը և ժողովրդավարությունը բարդ աշխարհում:

Difference between for and against opinions on enlargement among the public, by member state, 2018-2023

Countries that joined the EU • before 2004 • in 2004 and after

5. ԵՄ-ն 2040 թվականին. ընդլայնում, խորացում և գլոբալ մարտահրավերներ

ԵՄ անդամակցության ուղին

Քայլ 1: Դիմումի ներկայացումը

Յուրաքանչյուր ուղի սկսվում է պաշտոնական դիմումով: Երբ որևէ երկիր իր դիմումը ներկայացնում է Եվրոպական Միության Խորհրդին, դա ազդարարում է ԵՄ-ի հետ ավելի խորը քաղաքական, իրավական և տնտեսական համաձայնեցման ազգային որոշման մասին: Այս քայլը սիմվոլիկ չէ՝ այն պահանջում է լայն քաղաքական կոնսենսուս երկրում և ինտեգրման վերաբերյալ հստակ պատկերացում:

Խորվաթիան (2003), Ուկրաինան (2022), Կրաստանը (2023) ամիսներով մանրամասն փաստաթղթեր են պատրաստել՝ բացատրելով, թե ինչպես են նրանք համապատասխանում ԵՄ հիմնական չափանիշներին՝ ժողովրդավարությանը, իրավունքի գերակայությանը և մարդու իրավունքներին: Հայաստանի համար այս քայլը կնշանակեր քաղաքական կուսակցությունների, քաղաքական և տնտեսական վերնախավի, քաղաքացիական հասարակության գործիչների և լայն հանրության հանձնառություն, առ այն, որ ԵՄ-ին անդամակցությունը համընդանուր երկարաժամկետ ռազմավարական նպատակ է: Սա նաև այն պահն է, երբ հասարակությունը սկսում է քննարկել՝ իրատեսորեն կշռադատելով պոտենցիալ դրական և հավանական բացասական կողմերը՝ թե ինչ կարող է բերել այս գործընթացը և ինչ պարտականություններ է այն ենթադրում և՛ պետության, և՛ քաղաքացիների համար: Հնարավոր է՝ այս փուլում Հայաստանն արդեն հաջողությամբ բանակցություններ վարած լինի իր Եվրոպացի գործընկերների հետ վիզային ռեժիմի ազատականացման գործընթացի շուրջ, ինչը հնարավորություն կտա զգալիորեն ավելացնել շարժունակությունը և մարդկանց միջև շփումները Հայաստանի և ԵՄ-ի միջև:

Դիմումը ներկայացնելուց հետո Խորհուրդը կոչ է անում Եվրոպական հանձնաժողովին պատրաստել կարծիք (տե՛ս 7-րդ գլուխը): Սա նշանավորում է երկխոսության սկիզբը, որը կարող է վերաճնավորել ոչ միայն քաղաքականությունը, այլև ազգային հավակնությունները:

Main steps to EU accession

1 Country submits an application to the Council (EU Member States).

2 The Commission submits an Opinion on the application.

3 EU Member States decide unanimously to grant the country candidate status.

4 After conditions are met, Member States (unanimously) agree to open the accession negotiations.

5 The Commission proposes a draft negotiating framework as a basis for the talks. Accession negotiations formally start once Member States agree on the negotiating framework.

6 During negotiations, which are structured according to clusters and chapters, the country prepares to implement EU laws and standards.

7 Once negotiations on all areas are finalised, the Commission gives its Opinion on the readiness of the country to become a Member State.

8 Based on this Opinion, EU Member States decide unanimously to close the accession negotiations. The European Parliament must also give its consent.

9 All EU Member States and the candidate country sign and ratify an Accession Treaty which enables the country to become an EU Member State.

Enlargement
Negotiations

ԵՄ անդամակցության ուղին

Քայլ 1: Դիմումի ներկայացումը

7. Բայլ 2: Հանձնաժողովի կարծիքը

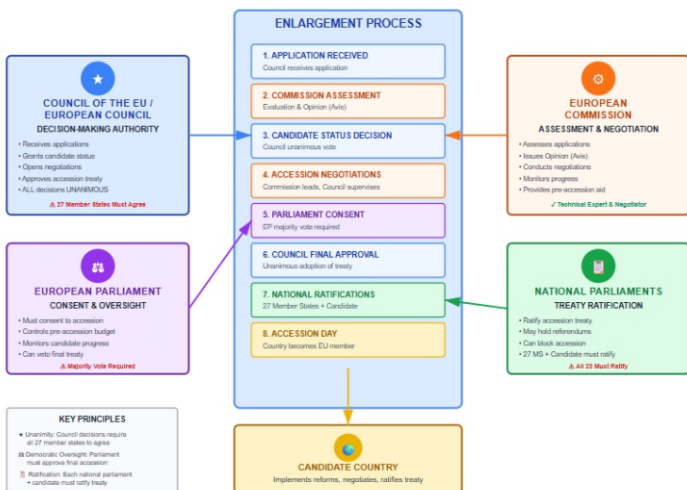
Դիմումը ստանալուց հետո Եվրոպական հանձնաժողովը ուսումնասիրում է երկրի քաղաքական համակարգը, տնտեսությունը և ԵՄ օրենսդրությանը համապատասխանելու պատրաստակամությունը: Արդյունքում կազմվում է համապարփակ «կարծիք», որը խորհուրդ է տալիս սկսել բանակցությունները, թե ոչ: Այս գնահատումը խիստ է: Այն ընդգրկում է ժողովրդավարական ինստիտուտները, մարդու իրավունքները, դատական անկախությունը, կոռուպցիայի դեմ պայքարը և վարչական կարողությունները: Օրինակ, երբ Ալբանիան դիմեց 2009 թվականին, գրեթե հնգամյա բարեփոխումներից հետո Հանձնաժողովը կարողացավ խորհուրդ տալ թեկնածուի կարգավիճակ:

Հայաստանի դեպքում սա կենթադրեր ԵՄ փորձագետների և գործակալությունների հետ սերտ տեխնիկական համագործակցություն՝ գնահատելու համար, թե ինչպես են գործող օրենքները համապատասխանում ԵՄ օրենսդրությանը (հայտնի է որպես *acquis communautaire*): Նույնիսկ այս վաղ փուլը կարող է օգուտներ բերել բարեփոխումների ուղեցույց, նախաանդամակցային ֆինանսավորման հասանելիություն և ներդրողների վստահության բարձրացում:

Գործընթացը նաև ձևավորում է գործընկերության ոգի, այլ ոչ թե ենթակայություն. երկրները խրախուսվում են որոշել այն ոլորտները, որտեղ ԵՄ փորձագիտությունը կարող է օգնել արդիականացնել ազգային համակարգերը:

EU Institutions Involved in EU Enlargement

Institutional Roles and Decision-Making Flow

7. Բայլ 2: Հանձնաժողովի կարծիքը

8. Բայլ 3: Թեկնածուի կարգավիճակի շնորհում

Հանձնաժողովի կողմից իր կարծիքը հայտնելուց հետո, ԵՄ բոլոր անդամ պետությունները պետք է միաձայն որոշեն՝ շնորհել թեկնածուի կարգավիճակ, թե՛ ոչ: Սա վստահության քաղաքական ազդանշան է և կարևորագույն իրադարձություն, որը բերում է շոշափելի օգուտներ՝ նախաանդամակցության միջոցների հասանելիություն, տեխնիկական խորհրդատվություն և մասնակցություն ԵՄ ծրագրերին:

Մոլդովայի և Ուկրաինայի նման երկրները այս կարգավիճակը ստացան 2022 թվականին՝ ցույց տալով, որ քաղաքական կամքը կարող է արագ առաջ շարժվել, երբ ժողովրդավարական առաջընթացը հստակ է: Սակայն թեկնածուի կարգավիճակը անդամակցություն չէ. այն նշանավորում է պահանջկոտ և, թերևս, ոչ ուղղակի բարեփոխումների ճանապարհի սկիզբը, ինչպես ցույց է տալիս ԵՄ-ի և մեկ այլ թեկնածու երկրի՝ Վրաստանի հարաբերությունների վերջին դինամիկան, որին այս կարգավիճակը շնորհվել է 2023 թվականի դեկտեմբերին: Այս համատեքստում կարևոր է նաև հաշվի առնել Թուրքիայի և ԵՄ-ի միջև տասնամյակներ շարունակվող բարդ բանակցությունների դինամիկան: Չնայած դրանք դեռևս վերջնական արդյունքներ չեն տվել, հնարավոր են ԵՄ հովանու ներքո համատեղ համագործակցության ծրագրեր, որոնց կարող է միանալ նաև Հայաստանը, եթե հայ-թուրքական հարաբերությունները կարգավորվեն և սահմանները բացվեն:

Հայաստանի համար թեկնածուի կարգավիճակը կարող է նշանակել ավելի խորը համագործակցություն թվայնացման, կրթության և սահմանների կառավարման ոլորտներում, որտեղ ԵՄ աջակցությունն արդեն իսկ ակտիվ է Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (CEPA) միջոցով: Այն նաև կամրապնդի Հայաստանի տարածաշրջանային դիրքերը որպես կայունության և եվրոպական արժեքների վրա խարսխված երկիր, ինչպես նաև խոստումնալից «խաղաղության խաչմերուկ» և տարածաշրջանային կապակցվածություն:

Այս փուլում թափանցիկությունն ու հաղորդակցությունը կենսական նշանակություն ունեն հանրային սպասումները կառավարելու համար: ԵՄ-ին միանալը մարաթոն է, այլ ոչ թե սպրինտ:

8. Բայլ 3: Թեկնածուի կարգավիճակի շնորհում

9. Զայլ 4: Բանակցությունների սկիզբ

Որոշակի քաղաքական և իրավական պայմանների բավարարումից հետո ԵՄ անդամ պետությունները՝ կրկին միաձայն, որոշում են կայացնում սկսել անդամակցության բանակցությունները: Սա պահանջում է, որ թեկնածուն ցուցաբերի հավաստի առաջընթաց իրավունքի գերակայության, ժողովրդավարական ինստիտուտների և ԵՄ չափանիշներին համապատասխանության ոլորտում:

Հյուսիսային Մակեդոնիայի փորձը ցույց է տալիս, որ դա կարող է ժամանակատար լինել. չնայած այն դարձավ թեկնածու 2005 թվականին, բանակցությունները սկսվեցին միայն 2022 թվականին՝ սահմանադրական և տարածաշրջանային հարցերի լուծումից հետո:

Հայաստանի համար այս փուլը կներառի բանակցային թիմերի պատրաստում, տարբեր նախարարություններում և գործակալություններում եվրոպական ինտեգրման համար պատասխանատու արդեն իսկ գոյություն ունեցող վարչությունների և ստորաբաժանումների ընդլայնում, ԵՄ օրենքների թարգմանության կատարելագործում և արագացում, ինչպես նաև նախարարությունների և բարձրաստիճան պաշտոնյաների վերակազմակերպում՝ բարեփոխումները համակարգելու համար: ԵՄ-ն և անդամ երկրները տրամադրում են տեխնիկական առաքելություններ և «թվինինգ նախագծեր»՝ անդամ պետությունների վարչակազմերի հետ լավագույն փորձը կիսելու համար:

Բանակցություններ սկսելու որոշումը նշան է, որ վստահություն է հաստատվել, և երկխոսությունը կառուցվածքային է դառնում՝ նշելով քաղաքական ձգտումներից անցումը տեխնիկական աշխատանքի (տե՛ս գլուխ 10):

9. Զայլ 4: Բանակցությունների սկիզբ

10. Քայլ 5: Բանակցային շրջանակի ստեղծում

Մինչև պաշտոնական բանակցությունների մեկնարկը, Եվրոպական հանձնաժողովը առաջարկում է բանակցային շրջանակ՝ փաստաթուղթ, որը սահմանում է գործընթացը ղեկավարող սկզբունքները, կլաստերները և մեթոդաբանությունը:

ԵՄ խորհուրդը պետք է այն հաստատի միաձայն: Շրջանակը ապահովում է թափանցիկություն և արդարություն: Այն պարզաբանում է, որ անդամակցությունը հիմնված է արժանիքների վրա. յուրաքանչյուր երկիր առաջ է շարժվում իր սեփական արագությամբ՝ կախված բարեփոխումների առաջընթացից: Այն նաև թվարկում է հիմնարար պայմաններ, ինչպիսիք են իրավունքի գերակայությունը և հիմնարար իրավունքների հարգանքը:

Սերբիայի և Չեռնոգորիայի համար 2012-2014 թվականներին ստեղծված շրջանակները ներդրեցին նոր «կլաստերային մոտեցումը», որը 35 թեմատիկ գլուխներ խմբավորում է վեց ավելի լայն ոլորտներում (տես Գ մասը): Այս մոտեցումը ապահովում է, որ կառավարման կամ դատական համակարգի բարեփոխումները իրականացվեն տնտեսական զարգացմանը զուգահեռ:

Հայաստանի համար այս շրջանակը կապահովի օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ ներդաշնակեցման ճանապարհային քարտեզ՝ բարդ ԵՄ ստանդարտները վերածելով հստակ ազգային գործողությունների ծրագրի և միջգերատեսչական իրականացման:

10. Քայլ 5: Բանակցային շրջանակի ստեղծում

11. Բայլ 6: Գլուխների շուրջ բանակցություններ

Բանակցությունների պաշտոնական մեկնարկից հետո գործընթացը դառնում է խիստ կառուցվածքային: Թեկնածու երկիրը աշխատում է գլուխ առ գլուխ՝ համապատասխանեցնելով իր օրենքներն ու ինստիտուտները ԵՄ չափանիշներին:

Գլուխները ընդգրկում են ամեն ինչ՝ սկսած մրցակցային քաղաքականությունից և գյուղատնտեսությունից մինչև շրջակա միջավայրի պաշտպանություն և արտաքին գործեր (տե՛ս Գ մասը՝ մանրամասն ակնարկների համար): Յուրաքանչյուր գլուխ պետք է բացվի և փակվի ԵՄ բոլոր անդամ պետությունների միաձայն համաձայնությամբ:

Այս փուլը կարող է տևել տարիներ. Խորվաթիայի դեպքում բանակցությունները տևեցին ութ տարի, որոշների դեպքում՝ շատ ավելի երկար: Սակայն նույնիսկ այս գործընթացի ընթացքում քաղաքացիները սկսում են տեսնել օգուտներ՝ ավելի մաքուր ջուր՝ ԵՄ բնապահպանական ծրագրերի միջոցով, ավելի ուժեղ դատական համակարգեր և ավելի անվտանգ ապրանքներ՝ սպառողական չափանիշների միջոցով:

Հայաստանի համար սա կլինի այն ժամանակահատվածը, երբ բարեփոխումները կանդրադառնան առօրյա կյանքի վրա՝ թվային կառավարումից մինչև թափանցիկ գնումներ: Սա նաև ԵՄ-ի և անդամ երկրների փորձագետների, խորհրդարանների և քաղաքացիական հասարակության հետ սերտ և բազմակողմանի համագործակցության ժամանակ է:

11. Բայլ 6: Գլուխների շուրջ բանակցություններ

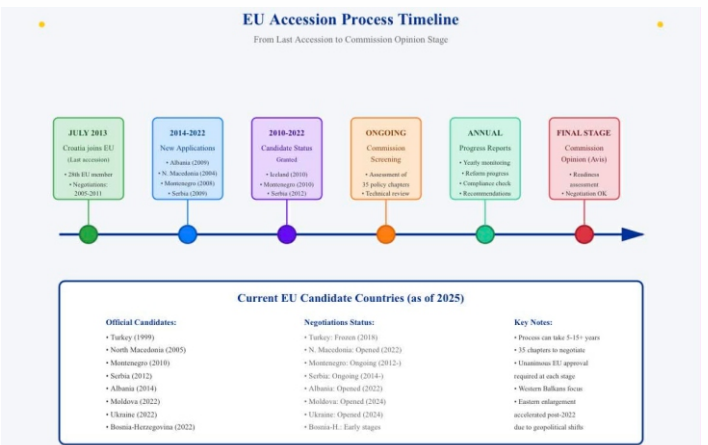
12. Զայլ 7: Հանձնաժողովի վերջնական կարծիքը

Բոլոր գլուխները փակվելուց հետո Եվրոպական հանձնաժողովը գնահատում է, թե արդյոք երկիրը պատրաստ է միանալու: Պատրաստության վերաբերյալ այս կարծիքը գնահատում է տնտեսական կատարողականը, ինստիտուցիոնալ կարողությունները և իրավական համապատասխանությունը:

Սա ձևականություն չէ: Երբ Ռումինիան և Բուլղարիան ավարտեցին բանակցությունները, Հանձնաժողովը դեռևս խորհուրդ տվեց լրացուցիչ մոնիթորինգ անցկացնել արդարադատության բարեփոխումների վերաբերյալ (Համագործակցության և ստուգման մեխանիզմ - CVM) մինչև լիիրավ անդամակցությունը, որը երկու երկրների համար էլ փակվեց միայն 2023 թվականին: Այս երաշխիքը ապահովեց երկու կողմերի վստահությունը:

Հայաստանի համար այս քայլը կլինի համապարփակ «քննություն», որը կհաստատի, որ երկիրը կարող է արդյունավետորեն գործել ԵՄ համակարգի շրջանակներում և ԵՄ չափանիշներին համապատասխան՝ տնտեսապես մրցունակ, վարչական առումով ունակ և իրավական առումով համապատասխան:

Գնահատումը հիմք է հանդիսանում ԵՄ անդամ պետությունների և Եվրոպական խորհրդարանի կողմից կայացվող վերջնական քաղաքական որոշման համար (տե՛ս գլուխ 13):

12. Զայլ 7: Հանձնաժողովի վերջնական կարծիքը

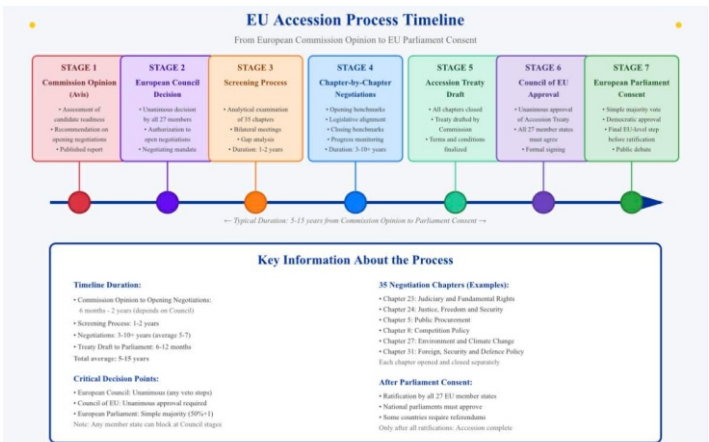
13. Քայլ 8: Բանակցությունների ավարտը և խորհրդարանի համաձայնությունը

Երբ Հանձնաժողովը դրական կարծիք է տալիս, ԵՄ անդամ պետությունները պետք է միաձայն համաձայնեն բանակցությունները ավարտելու վերաբերյալ: Այնուհետև Եվրոպական խորհրդարանը տալիս է իր համաձայնությունը՝ ապահովելով ժողովրդավարական լեգիտիմությունը:

Այս պահը և՛ քաղաքական է, և՛ խորհրդանշական. այն հաստատում է, որ թեկնածուն այլևս պարզապես բարեփոխված գործընկեր չէ, այլ պատրաստ է դառնալ Միության մաս: Խորվաթիայի համար 2011 թվականի այս քայլը երկու տարի անց հարթեց անդամակցության ճանապարհը:

Հանրային հաղորդակցությունը կարևորագույն նշանակություն ունի. քաղաքացիները պետք է հասկանան, որ ԵՄ անդամակցությունը բերում է և՛ իրավունքներ, և՛ պարտականություններ, այդ թվում՝ ընդհանուր բյուջեի ներդրումներ կատարելը և համատեղ քաղաքականությանը նվիրվածությունը:

Հայաստանի համար այս փուլին հասնելը կարտացոլել տասնամյակների վերափոխումը՝ կառավարման, իրավունքի գերակայության, կրթության, տնտեսական զարգացման և կյանքի որակի տեսանելի փոփոխություններով (տե՛ս 26-րդ գլուխը՝ անդամակցությունից հետո դինամիկայի վերաբերյալ):

13. Քայլ 8: Բանակցությունների ավարտը և խորհրդարանի համաձայնությունը

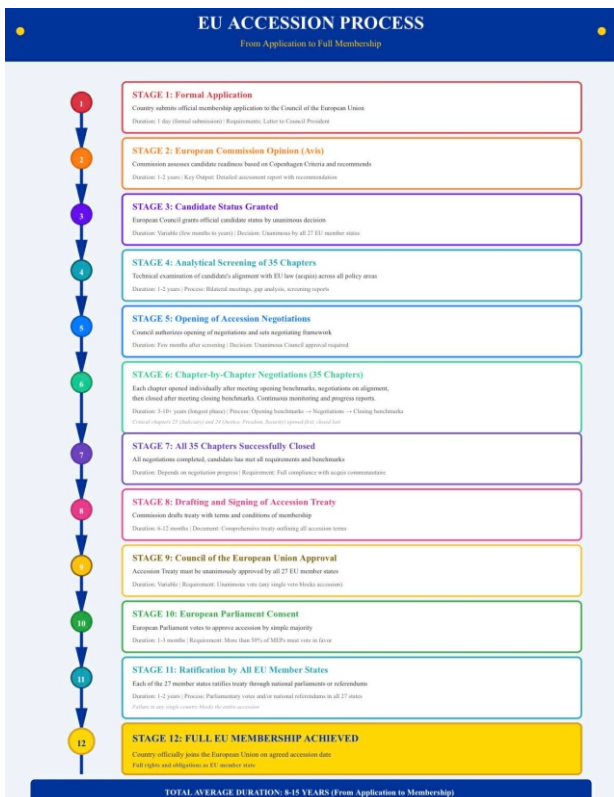
14. Քայլ 9: Անդամակցության պայմանագրի ստորագրումը և վավերացումը

Վերջին քայլը անդամակցության պայմանագրի ստորագրումն է ԵՄ բոլոր անդամ պետությունների և թեկնածու երկրի կողմից: Այնուհետև յուրաքանչյուր ազգային խորհրդարան պետք է վավերացնի այն՝ մի գործընթաց, որը կարող է տևել մինչև երկու տարի:

Քաղաքացիների համար սա հպարտության և հուզիչ պահ է. ազգային դրոշները ծածանվում են եվրոպական մայրաքաղաքներում, իսկ ԵՄ դրոշը՝ թեկնածուի մայրաքաղաքում: Օրինակ՝ Խորվաթիան ստորագրեց 2011 թվականին և դարձավ լիիրավ անդամ 2013 թվականին:

Վավերացումը ապահովում է ժողովրդավարական հաշվետվողականություն. յուրաքանչյուր անդամ պետություն հրապարակավ հաստատում է իր աջակցությունը: Հայաստանի համար սա կնշանավորի իր պատմության նոր գլուխ՝ միանալով օրենքի, հավասարության և համագործակցության վրա կառուցված համայնքին, միաժամանակ պահպանելով իր ազգային ինքնության նկատմամբ լիակատար ինքնիշխանությունը, բայց զարգացման նոր քաղաքական և տնտեսական հնարավորություններով և գործընկեր երկրների կողմից ամուր աջակցությամբ:

(տե՛ս գլուխ 26):

14. Քայլ 9: Անդամակցության պայմանագրի ստորագրումը և վավերացումը

Մաս Գ - Բանակցային կլաստերներ 15. Կլաստեր 1. Հիմունքներ

Այս կլաստերը կազմում է անդամակցության գործընթացի հիմքը: Այն ներառում է դատական բարեփոխումներ, պետական կառավարում, մարդու իրավունքներ և կոռուպցիայի դեմ պայքարի միջոցառումներ՝ կայուն ժողովրդավարության հիմքերը:

Արագ առաջընթաց ապրած երկրները, ինչպիսին է Չեռնոգորիան, դա արել են՝ վաղ փուլում ներդրումներ կատարելով անկախ դատարանների և թափանցիկ կառավարման մեջ: Հայաստանի համար սա նշանակում է CEPA-ի շրջանակներում արդեն սկսված բարեփոխումների շարունակություն՝ դատական անկախության ամրապնդում, քաղաքացիական ծառայության պրոֆեսիոնալիզմ, կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի ավելի արդյունավետ համակարգ, իրավունքի անվերապահ գերակայություն և խոսքի ազատություն:

Քարոզչությունը հաճախ պնդում է, որ ԵՄ-ին միանալը նշանակում է «կորցնել ինքնիշխանությունը»: Իրականում, իրավունքի ուժեղ գերակայությունը և մաքուր կառավարումը մեծացնում են ինքնիշխանությունը. դրանք ապահովում են, որ որոշումները կայացվեն քաղաքացիներին հաշվետու հաստատությունների կողմից, այլ ոչ թե արտաքին ազդեցության միջոցով:

Այս կլաստերը բացվում է առաջինը և փակվում վերջինը՝ սահմանելով մնացած բոլորի առաջընթացը (տե՛ս Գլուխ 11):

EU FUNDAMENTALS

Cluster 1: Core Chapters 23 & 24
First to Open • Last to Close • Rule of Law Fundamentals

CHAPTER 23	CHAPTER 24
<p style="text-align: center; margin: 0;">JUDICIARY AND FUNDAMENTAL RIGHTS</p> <p>1. JUDICIARY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Independence of the judiciary • Impartiality of courts • Professionalism and competence • Efficiency and quality of justice system • Proper court administration • Adequate funding and resources • Training for judges and prosecutors • Accountability mechanisms • Case management systems • Alternative dispute resolution • Legal aid systems • Enforcement of judgments <p>2. FIGHT AGAINST CORRUPTION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anti-corruption legal framework • Prevention mechanisms and policies • Detection and investigation capacity • Prosecution and conviction track record • Asset recovery and confiscation • Public procurement transparency • Whistleblower protection • Conflict of interest rules • Financial disclosure for public officials • Anti-corruption institutions (specialized agencies) • Public awareness and education <p>3. FUNDAMENTAL RIGHTS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Protection of human rights • Freedom of expression and media • Freedom of assembly and association • Non-discrimination and equal treatment • Protection of minorities (ethnic, linguistic, religious) • Roma integration • LGBTIQ+ rights protection • Women's rights and gender equality • Children's rights • Rights of persons with disabilities • Data protection and privacy • Protection against torture and ill-treatment • Property rights • National Human Rights Institutions (NHRI) <p>4. RIGHTS OF EU CITIZENS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Right to vote and stand in municipal elections • Right to vote and stand in European Parliament elections • Consular protection abroad • Right to petition and complaint 	<p style="text-align: center; margin: 0;">JUSTICE, FREEDOM AND SECURITY</p> <p>1. MIGRATION & ASYLUM</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legal migration policies • Asylum and refugee protection • Integration of migrants • Return and readmission • Visa policy • Reception facilities • Border procedures • International protection • Statelessness prevention <p>2. EXTERNAL BORDERS & SCHENGEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • Border management and control • Schengen acquis implementation • Integrated border management • Border surveillance systems • Border crossing points • Schengen Information System (SIS) • Document security • Visa Information System (VIS) <p>3. POLICE COOPERATION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Law enforcement cooperation • Information exchange (Europol) • Joint operations and investigations • Police training and capacity • Cross-border cooperation • Criminal intelligence • Forensic cooperation <p>4. FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trafficking in human beings • Drug trafficking • Weapons trafficking • Money laundering • Cybercrime • Economic and financial crime • Environmental crime • Terrorism and counter-terrorism • Radicalization prevention • Asset recovery • Witness protection <p>5. JUDICIAL COOPERATION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mutual legal assistance • European Arrest Warrant • Recognition of judgments (civil & criminal) • Extradition procedures • European cooperation • Prisoner transfer • Cross-border enforcement
<p>KEY FEATURES OF FUNDAMENTALS CHAPTERS</p> <p>▲ Chapters 23 & 24 are opened FIRST and closed LAST in accession negotiations ▲ Chapter 23: 45 interim benchmarks • Chapter 24: 38 interim benchmarks (Total: 83 benchmarks) ▲ Progress in these chapters determines pace of all other negotiations ▲ Require concrete track record of implementation, not just legislative alignment ▲ Semi-annual reporting to European Council on progress ▲ Focus on sustainable reforms and measurable results on the ground</p>	

Մաս Գ - Բանակցային կլաստերներ 15. Կլաստեր 1. Հիմունքներ

16. Կլաստեր 2: Ներքին շուկա

Այս կլաստերը ներառում է ԵՄ միասնական շուկայի գործունեության կանոնները՝ ապրանքների, ծառայությունների, կապիտալի և մարդկանց ազատ տեղաշարժը: Այն նաև ներառում է մրցակցային իրավունքը, սպառողների պաշտպանությունը և թվային քաղաքականությունը:

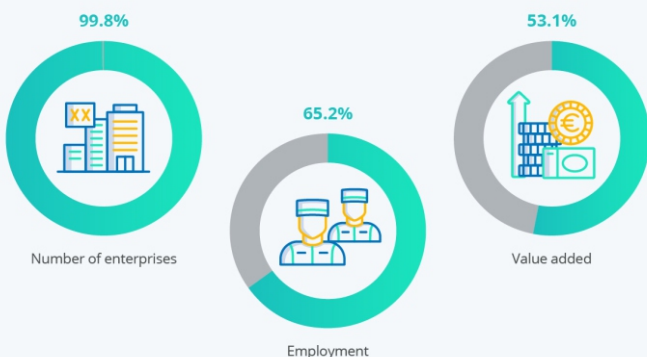
Քաղաքացիների համար այս կանոնները վերածվում են գործնական օգուտների՝ անվտանգ ապրանքներ, բաց աշխատաշուկաներ և հուսալի առցանց ծառայություններ: Երբ Էստոնիան միացավ, նրա ՏՏ ընկերությունները հասանելիություն ստացան Միության միլիոնավոր նոր սպառողների:

Հայաստանի համար ԵՄ ներքին շուկային համապատասխանեցումը կնպաստի բիզնեսի չափանիշների արդիականացմանը և օտարերկրյա ներդրումների ներգրավմանը: Սա չի նշանակում սահմանների մեկ գիշերվա ընթացքում բացում, այլ աստիճանաբար հարմարվել ԵՄ նորմերին՝ որակը, արդարությունը և թափանցիկությունն ապահովելու համար: Սակայն սա նաև նշանակում է, որ մինչ այդ ժամանակը Հայաստանը պետք է հստակեցնի իր մասնակցությունը այլ տնտեսական կամ քաղաքական ձևաչափերին, որոնք համատեղելի չեն իր մասնակցության և երկրի՝ եվրոպական ներքին շուկայում ստանձնած խիստ պարտավորությունների հետ:

Այս կլաստերը հաճախ համընկնում է Կլաստեր 3-ի (մրցունակություն) և Կլաստեր 4-ի (կապակցվածություն) հետ՝ ընդգծելով, թե ինչպես է տնտեսական ինտեգրումն աջակցում ներառական աճին:

SMALL BUT MIGHTY: EUROPEAN SMEs LEAD IN JOBS AND VALUE ADDED

Share of EU-27 SMEs within the non-financial business sector in 2023, by category

Source: Calculated by the JRC based on Eurostat's Structural Business Statistics, Short-Term Business Statistics and National Accounts Database

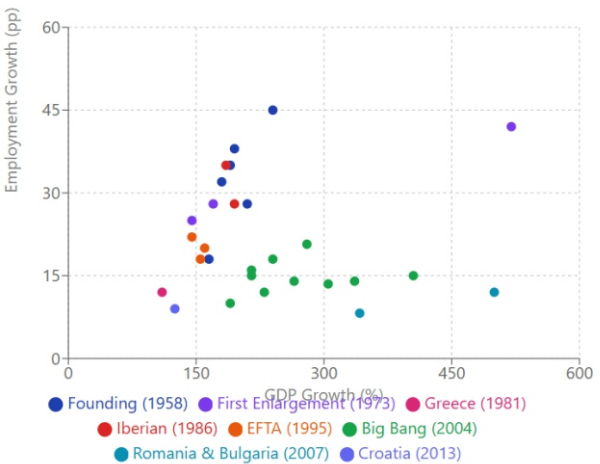
statista

Այս կլաստերը վերաբերում է տնտեսական քաղաքականությանը, նորարարությանը, զբաղվածությանը և սոցիալական ներառմանը: Նպատակն է ապահովել, որ ինտեգրացիան հանգեցնի համատեղ բարգավաճման, այլ ոչ թե անհավասարության:

Երբ Լեհաստանը միացավ ԵՄ-ին, այն դարձավ Եվրոպայի ամենաարագ զարգացող տնտեսություններից մեկը՝ հիմնականում ԵՄ միջոցների խելացի օգտագործման շնորհիվ՝ նորարարությունը և տարածաշրջանային զարգացումը խթանելու համար: Այնուամենայնիվ, աճը զուգորդվեց կրթության և աշխատանքի ոլորտում ուժեղ քաղաքականության հետ՝ ներառականությունն ապահովելու համար:

Հայաստանի համար այս կլաստերի բարեփոխումները կարող են նշանակել մասնագիտական ուսուցման արդիականացում, ստարտափների աջակցություն և փոքր բիզնեսի համար ֆինանսավորման հասանելիության բարելավում: ԵՄ ծրագրերը, ինչպիսիք են «Հորիզոն Եվրոպան» կամ «Էրազմուս+»-ը, կարող են էլ ավելի ամրապնդել հայ հետազոտողների և ուսանողների կապը Եվրոպացի գործընկերների հետ՝ նույնիսկ անդամակցությունից առաջ: Հավասարակշռված, ներառական տնտեսությունը ժողովրդավարական դիմադրողականության նախադրյալն է (տես նաև՝ Կլաստեր 1).

Employment Growth vs GDP Growth

Generally positive correlation between GDP and employment growth, with notable variation

18. Կլաստեր 4: Կանաչ օրակարգ և կայուն կապակցելիություն

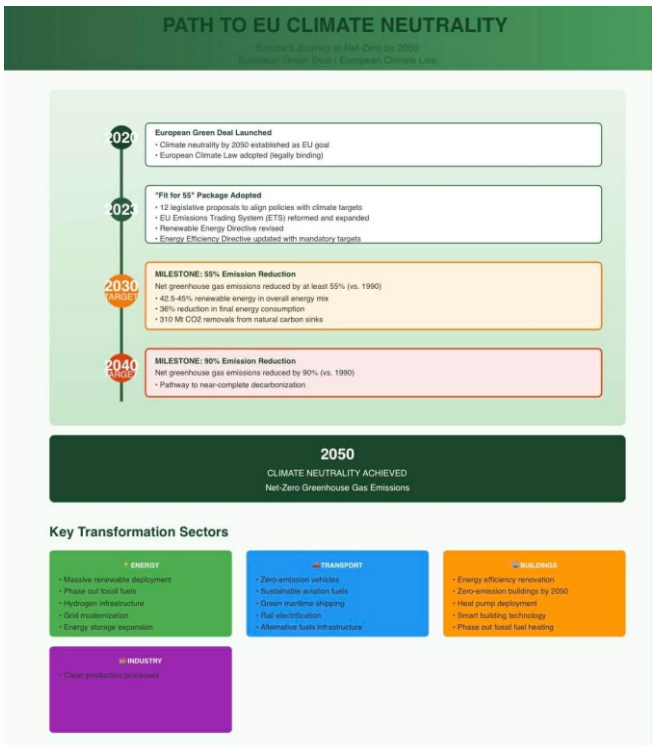
Այս կլաստերը զբաղվում է շրջակա միջավայրի, էներգետիկայի, տրանսպորտի և կլիմայական քաղաքականության հարցերով՝ ոլորտներ, որոնք ավելի ու ավելի կարևոր են ԵՄ ինքնության համար:

Եվրոպական կանաչ գործարքը նպատակ ունի կլիմայական չեզոքություն ապահովել մինչև 2050 թվականը, սակայն թեկնածու երկրները կարող են միանալ վաղ փուլում՝ վերականգնվող էներգիայի նախագծերի կամ կայուն տրանսպորտային ցանցերի միջոցով: Օրինակ՝ Յուևսիային Մակեդոնիայում ԵՄ ֆինանսավորումը նպաստեց ածխային էլեկտրակայանները արևային էլեկտրակայաններով փոխարինելուն:

Հայաստանի համար, իր լեռնային տեղանքով և աճող էներգետիկ կարիքներով, ԵՄ կանաչ օրակարգը կարող է նշանակել օդի որակի բարելավում, էներգաարդյունավետություն տներում և ժամանակակից տրանսպորտային կապեր հարևան երկրների, ինչպես նաև մայրաքաղաք Երևանի և այլ քաղաքների հետ:

Բնապահպանական բարեփոխումները հաճախ անմիջական հանրային օգուտներ են բերում՝ ավելի մաքուր գետեր և օդ, հանրային առողջության բարելավում և տուրիզմի հնարավորություններ:

Այս կլաստերը նաև կապված է Գլոխ 20-ի (էներգետիկ օգուտներ) և Գլոխ 21-ի (սոցիալական հարթություն) հետ:

18. Կլաստեր 4: Կանաչ օրակարգ և կայուն կապակցելիություն

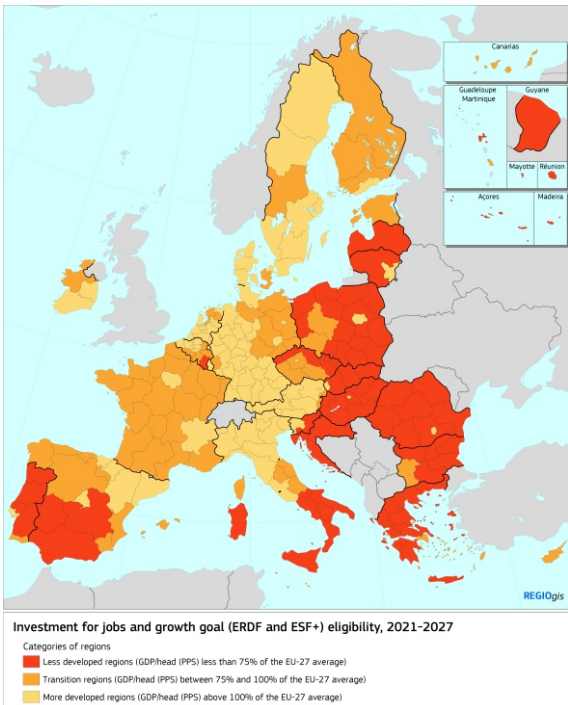
19. Կլաստեր 5: Ռեսուրսներ, գյուղատնտեսություն և համախմբվածություն

Այս կլաստերը ապահովում է, որ տնտեսական աճը հավասարակշռված լինի տարածաշրջաններում: Այն ներառում է գյուղատնտեսական քաղաքականությունը, ձկնորսությունը, տարածաշրջանային զարգացումը և ֆինանսական կառավարումը:

Բուլղարիայի և Ռումինիայի համար ԵՄ գյուղական ծրագրերը արդիականացրին գյուղատնտեսությունը և օգնեցին փոքր համայնքներին կանխել երիտասարդների արտագաղթը: Հայաստանի համար ԵՄ ոճի տարածաշրջանային քաղաքականությունը կարող է նշանակել նոր ենթակառուցվածքներ և աշխատատեղերի ստեղծում Երևանից դուրս, հատկապես լեռնային և սահմանամերձ շրջաններում, տարածաշրջանային հավասարակշռված զարգացում, աշխատուժի արդյունավետ կառավարում և արտագաղթի մեղմացում:

Տարածված մի առասպել է, որ ԵՄ-ին միանալը ստիպում է գյուղացիներին «հրաժարվել ավանդական մեթոդներից»: Իրականում, ԵՄ քաղաքականությունը աջակցում է տեղական արտադրությանը և որակի պիտակավորմանը (պաշտպանված ծագման անվանումներ): Տարածաշրջանային արտադրանքի՝ ինչպիսիք են հայկական ոգելից խմիչքները, գինիները կամ չրերը, պահպանումը կարող է դառնալ ուժեղ կողմ, այլ ոչ թե կորուստ:

Հայկական խմիչքների, գինիների կամ չրերի նման տարածաշրջանային արտադրանքի պահպանումը կարող է դառնալ ուժեղ կողմ, այլ ոչ թե կորուստ:

Այս վերջին կլաստերը վերաբերում է արտաքին, անվտանգության և պաշտպանական քաղաքականության համաձայնեցմանը: Թեկնածուները պետք է համակարգեն արտաքին քաղաքականության դիրքորոշումները ԵՄ-ի ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականության (CFSP) հետ:

Սերբիայի համար սա նշանակում էր աստիճանական համաձայնեցում ԵՄ պատժամիջոցներին և դիվանագիտական դիրքորոշումներին, իսկ Ուկրաինայի համար համակարգումն ավելի ինտենսիվացավ պատերազմի ընթացքում:

Չայաստանի համար այս կլաստերը կենթադրեր պատմական դաշինքների հավասարակշռումը՝ միաժամանակ աստիճանաբար համապատասխանեցնելով դրանք ԵՄ չափանիշներին դիվանագիտության, առևտրի պաշտպանության և միջազգային օրենքի ոլորտներում: Չայաստանն արդեն իսկ ունի զգալի համագործակցության փորձ ԵՄ-ի հետ՝ տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման և խաղաղության ամրապնդման ջանքերի, այդ թվում՝ EUMA-ի շրջանակներում սահմանային կայունության ապահովման հարցում: ԵՄ-ն կարող է ուժեղացնել իր աջակցությունը Չայաստանին գինված ուժերի բարեփոխումների, քաղաքացիական-ռազմական հարաբերությունների, ինչպես նաև ռազմական կրթության և վարժանքների հարցերում:

ԵՄ-ն և անդամ երկրները կարող են ընդլայնել իրենց համագործակցությունը և օգնությունը Չայաստանին հայկական դիվանագիտական ծառայության կրթության և վերապատրաստման, ինչպես նաև անվտանգության և իրավապահ մարմինների մասնագիտական կարողությունների զարգացման գործում: Այս կլաստերը չի պահանջում հրաժարվել մշակութային կամ կրոնական ինքնությունից:

Այստեղ տեղ են գտնում նաև միգրացիայի, ընտանեկան քաղաքականության կամ գենդերային իրավունքների վերաբերյալ հասարակական բանավեճերը: ԵՄ-ն չունի միասնական քաղաքականություն արբորտի կամ ԼԳԲՏ հարցերի վերաբերյալ. անդամ պետությունները ազատ են օրենսդրություն ընդունելու ազգային արժեքներին համապատասխան: Բազմազանությունը հարգվում է մարդու իրավունքների ընդհանուր սկզբունքների շրջանակներում (տե՛ս գլուխ 4):

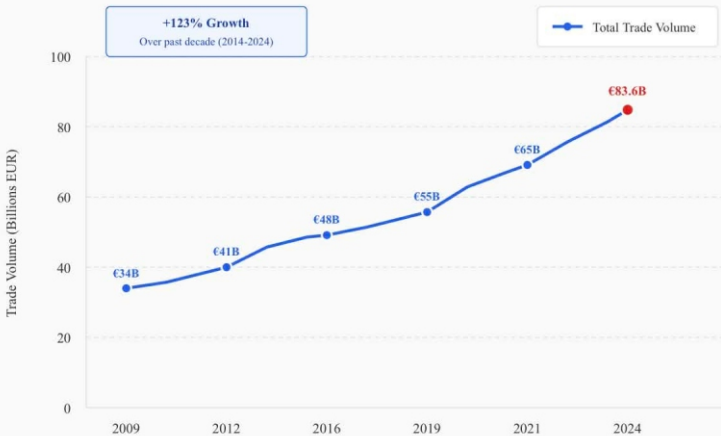
Մաս Դ. Առավելություններ անդամակցության գործընթացի ընթացքում

Նույնիսկ անդամակցելուց առաջ թեկնածու երկրները հասանելիություն են ստանում ԵՄ միասնական շուկայի որոշ մասերին՝ առևտրային համաձայնագրերի և ֆինանսավորման միջոցով: Գործարարները սկսում են արտահանել ԵՄ չափանիշներին համապատասխան, ներդրողները վստահություն են ձեռք բերում, և ենթակառուցվածքները արդիականացվում են:

Օրինակ՝ Սերբիան և Հյուսիսային Մակեդոնիան կրկնապատկել են ԵՄ-ի հետ առևտուրը անդամակցության բանակցությունները սկսելուց ի վեր: ճանապարհները, կամուրջները և թվային ցանցերը արդիականացվում են ԵՄ միջոցներով, ինչպիսին է Նախաանդամակցության օգնության գործիքը (IPA): Հայաստանի համար նման համագործակցությունը կարող է նշանակել ավելի լավ լոգիստիկ երթուղիներ և տեղական ենթակառուցվածքային ցանց, արտադրության ստանդարտացում եվրոպական չափանիշներին համապատասխան և նոր տեխնոլոգիաների ավելի մեծ հասանելիություն, մաքսային համակարգերի արդիականացում և եվրոպական մատակարարման շղթաների հետ ավելի ամուր կապեր՝ բացելով հնարավորություններ ՓՄՁ-ների և տեխնոլոգիական ստարտափների համար: Քաղաքացիների համար այս փոփոխությունները նշանակում են նոր աշխատատեղեր, ավելի անվտանգ ապրանքներ և սահմաններից այն կողմ ավելի հեշտ հաղորդակցության:

Western Balkans-EU Trade Growth Over Time

Total Trade in Goods (Billions EUR)

Source: European Commission, Eurostat | Data: 2009-2024

22. Էներգետիկա

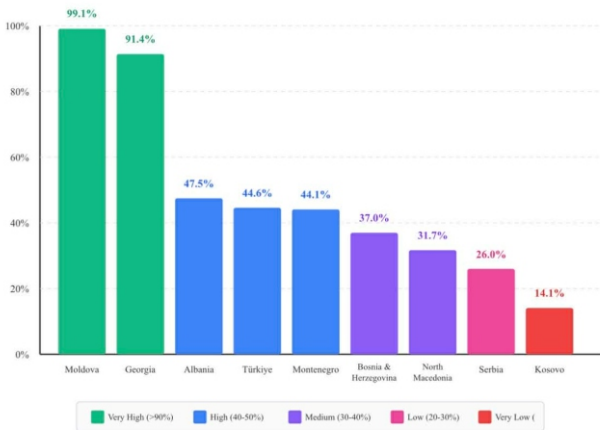
ԵՄ-ն թեկնածու երկրների համար խթանում է անվտանգ, կայուն և մատչելի էներգիա՝ այնպիսի նախաձեռնությունների միջոցով, ինչպիսին է Էներգետիկ համայնքը: ԵՄ Էներգետիկ օրենսդրությանը համապատասխանեցումը բարելավում է մատակարարման հուսալիությունը, դիվերսիֆիկացնում է աղբյուրները և աջակցում է վերականգնվող էներգիայի աղբյուրներին:

Հայաստանի համար տարածաշրջանային Էներգետիկ շուկաներին ինտեգրումը կարող է նվազեցնել կախվածությունը մեկ մատակարարից, ավելի արդյունավետորեն արտահանել էլեկտրաէներգիայի արտադրության ավելցուկները տարածաշրջանային և եվրոպական շուկաներ, ներգրավել ներդրումներ արևային և հիդրոէներգիայի ոլորտում և արդիականացնել էլեկտրաէներգետիկ ցանցը: Քաղաքացիները կզգան օգուտները՝ էներգիայի կորուստների կրճատման, ավելի լավ ջեռուցման և ավելի մաքուր օդի միջոցով:

Արևմտյան Բալկաններից քաղված դասերը ցույց են տալիս, որ էներգաարդյունավետության և շուկայի թափանցիկության բարեփոխումները կարող են զգալիորեն նվազեցնել կոռուպցիան և ծախսերը:

Share of Renewables in EU Candidate Countries

Share of renewables in primary energy production (2022)

23. Սոցիալական զարգացում

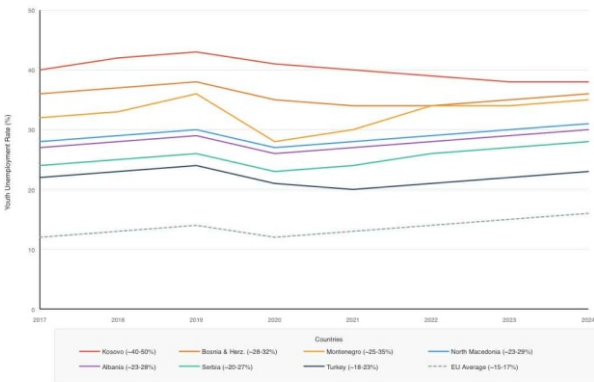
ԵՄ ինտեգրումը վերաբերում է ոչ միայն օրենքներին, այլև մարդկանց կյանքին. կրթությանը, առողջապահությանը, ներառմանը և հավասարությանը: Erasmus+, EU4Youth և Social Fund Plus ծրագրերի միջոցով թեկնածու երկրները արդեն կարող են ստանալ հմտությունների զարգացման և զբաղվածության աջակցություն:

Օրինակ՝ Մոլդովայից կամ Վրաստանից հազարավոր ուսանողներ փոխանակման ծրագրերի միջոցով սովորել են ԵՄ համալսարաններում՝ վերադառնալով Նոր հմտություններով և հեռանկարներով: Հայերի համար նման հնարավորությունները կարող են նշանակել նաև ավելի լավ կրթություն, երիտասարդ մասնագետների համար ավելի շատ աշխատատեղեր, փորձառու մասնագետների համար կայուն զբաղվածություն և համալսարանների, ակադեմիական աշխարհի և եվրոպական գործընկերների միջև ավելի սերտ համագործակցություն:

Այս բարեփոխումները ամրապնդում են համայնքները, աջակցում կանանց և խոցելի խմբերին, ինչպես նաև խթանում են վստահությունը պետական հաստատությունների նկատմամբ, ինչը կարևոր է երկարաժամկետ կայունության համար:

Youth Unemployment Trends in EU Pre-Accession Countries

Youth unemployment rate (ages 15-24), 2017-2024

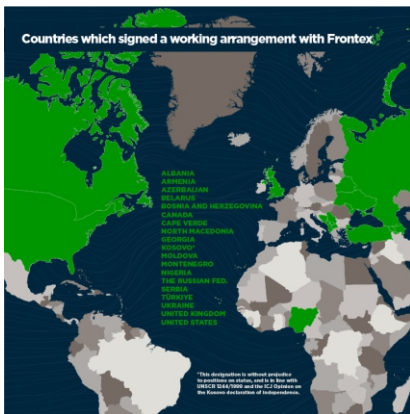

24. Անվտանգություն և սահմանային կառավարում

ԵՄ-ին միանալը ենթադրում է սերտ համագործակցություն արդարադատության, ոստիկանության և սահմանների պաշտպանության ոլորտներում: ԵՄ-ն տրամադրում է տեխնիկական աջակցություն և ֆինանսավորում ժամանակակից սարքավորումների, ուսուցման և սահմանների ինտեգրված կառավարման համակարգերի համար:

Խորվաթիայի և Ռումինիայի նման երկրները լիիրավ անդամակցությունից շատ առաջ օգտվել են սահմանային անվտանգության բարելավումից և մաքսանենգության կրճատումից: Հայաստանի համար համաձայնեցումը կարող է նշանակել ավելի անվտանգ սահմաններ, Frontex-ի, Եվրոպոլի և այլ համապատասխան եվրոպական գործակալությունների հետ համագործակցության ընդլայնում, ինչպես նաև միգրացիայի ավելի լավ կառավարում, ինչը բարդ տարածաշրջանում կայունության գրավականն է:

Անվտանգության ոլորտում համագործակցությունը ներառում է նաև կիբեռ և հիբրիդային սպառնալիքները, կազմակերպված հանցագործությունը և ճգնաժամային իրավիճակներին արձագանքը: Արդյունքը՝ քաղաքացիներն ունեն ավելի անվտանգ ճանապարհորդություն և ավելի ամուր իրավունքի գերակայություն:

24. Անվտանգություն և սահմանային կառավարում

25. Ճարժունակություն, մարդկանց միջև կապ և կրթություն

ԵՄ ինտեգրման ամենաակնառու առավելություններից մեկը մարդկանց ավելի հեշտ տեղաշարժն է՝ վիզայի ազատականացման, ուսանողական փոխանակման և մշակութային համագործակցության միջոցով: Մոլդովացիները, վրացիները և ուկրաինացիները այժմ կարճաժամկետ այցելությունների համար առանց վիզայի են մեկնում Ճենգելյան գոտի:

Հայերի համար նմանատիպ առաջընթացը կարող է ամրապնդել ընտանեկան, կրթական և գործարար կապերը ամբողջ Եվրոպայում: «Ստեղծագործ Եվրոպա» կամ «Հորիզոն Եվրոպա» նման ծրագրերն արդեն իսկ դռներ են բացում արվեստագետների, հետազոտողների և նորարարների համար: Սա նաև կնպաստի կապերին ԵՄ տարբեր անդամ պետություններում գտնվող հայկական սփյուռքի համայնքների հարազատների և ներկայացուցիչների հետ:

Ճարժունակությունը նաև փոխում է մտածելակերպը՝ կառուցելով ցանցեր, վստահություն և համատեղ փորձ: Քաղաքացիները տեսնում են, որ Եվրոպան վերացական գաղափար չէ, այլ մի բան, որը շոշափում է առօրյա կյանքը:

25. Ճարժունակություն, մարդկանց միջև կապ և կրթություն

Մաս Ե: Անդամակցությունից հետո՝ ճանապարհորդությունը շարունակվում է

ԵՄ լիիրավ անդամ դառնալը հանգրվան է, այլ ոչ թե վերջնագիծ: Ինտեգրումը շարունակական գործընթաց է. յուրաքանչյուր երկիր ընտրում է իր տեմպը և առաջնահերթությունները: Ոմանք Շենգենյան համաձայնագրին միանում են կամ եվրոն ընդունում ավելի ուշ, ինչպես Խորվաթիան կամ Բուլղարիան, մյուսները, ինչպես Դանիան, շարունակում են բացառություններ ունենալ որոշ ոլորտներում:

Հիմնական ուղերձը. ԵՄ անդամակցությունը չի վերացնում ազգային ինքնիշխանությունը: Անդամ պետությունները մնում են որոշում կայացնողները ԵՄ-ին չփոխանցված ոլորտներում՝ հարկումից մինչև արտաքին, պաշտպանական և անվտանգության քաղաքականության նրբերանգներ: Միությունը գործում է կոնսենսուսի միջոցով՝ հավասարակշռելով ընդհանուր շահերը և ազգային ինքնությունը:

Անդամակցությունից հետո երկրները շարունակում են ստանալ ավելի շատ ԵՄ միջոցներ, ակտիվորեն մասնակցել որոշումների կայացմանը և ձևավորել ապագա եվրոպական քաղաքականությունը: Քաղաքացիները օգտվում են սպառողների իրավունքների ամրապնդումից, ավելի բարձր կենսամակարդակից և ավելի մեծ անվտանգությունից: Սակայն նրանք նաև կհսում են պատասխանատվությունները՝ իրականացնելով ԵՄ օրենքները և նպաստելով ընդհանուր քաղաքականությանը:

Հայաստանի համար սա կնշանակեր միանալ մի համայնքի, որը գնահատում է անվտանգությունը, գործընկերությունը, երկխոսությունը և զարգացումը՝ միաժամանակ պահպանելով իր հարուստ պատմությունը, ավանդույթները, լեզուն և մշակույթը:

Մաս Ե: Անդամակցությունից հետո՝ ճանապարհորդությունը շարունակվում է